

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Muktedir İktidarı ve Sistem Meşrulaştırması

Taylan Can Doğanay

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

Tutkularını ve hırslarını kaşıyan siyasal insanlara...

Özet

Türkiye'de siyasetin tarihi, siyasetin öznesi ve nesnesi olan insanın hikâyesidir; her şeyin siyaset için ya da her şeyin siyaset sayesinde gerçekleşeceği üzerine kurgulanan bir yazıya sahiptir. Bu yazım Türk siyasasının çatışmacı doğasını anlatmaktadır. Osmanlı-Türk modernleşmesinden, küreselleşmeye değişmeyen ana fikirdir. Dolayısıyla günceli açıklamak adına çalışmada, çatışma kültürünün doğurduğu yeni iktidar dengelerinin oluşum sürecinde Ak Parti'nin iktidar pratiği ele alınmaktadır. Ancak Türk siyasal hayatının klasik biçimde ele alınışının yöntemi; otoriteyi tesis eden meşruiyete dair devlet merkezci yaklaşımın, Ak Parti'nin iktidar pratiğini açıklamakta sınırlı kalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada, on yılı aşkın bir zaman diliminde iktidarını pekiştiren Ak Parti'nin, değerler ve inançlar bütünlüğünü yansıtan unsurlardan hareketle; iktidar pratiğinin "sistem meşrulaştırması teorisi" bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sistem Meşrulaştırması, Adalet ve Kalkınma Partisi, Muhafazakâr Demokrasi, Müslüman Burjuvazi, Entelektüalizm.

Muqtadir Power of Justice and Development Party (in Turkey) and System Justification

Abstract

The history of politics in Turkey is the story of human who is subject and object of the politics. This story has a fiction that everything is for politics or possible thanks to politics. This fiction that is main idea from Turkish and Ottoman modernization to globalization says that Turkish politics has a confrontational nature. Hence the power practice of Justice and Development Party which has been in the process created new political power balance by conflict culture is examined in this study. However conventional method that is state-centric perspective is thought not to explain exactly the power practice of Justice and Development Party. For this reason, starting from components which describe values and beliefs integrity of Justice and Development Party, the main issue of this study is to examine power practice in context "the system justification theory".

Key Words: System Justification, Justice and Development Party (Turkey), Conservative Democracy, Muslim Bourgeoisie, Intellectualism.

1. Giriş

Siyasetin bir güç ve göç alanı olarak okunabilmesi, Türk siyasi kültürünün kendine özgü doğası itibarıyla mümkündür. Ölçülülük arz eden bir çatışma ve uzlaşma ihtimali, karşılıklı bağlılık ve bağımlılık sendromunu resmetmektedir. Birbirleriyle ilişkisiz gibi görünen olgular aslında siyasal hayatta bir bütünü temsil etmektedir.

Ulusal bir amaç/bilinç aşılabilme ile inançlar ve değerler bütünlüğünü kabul ettirebilme ekseriyetinde yaşanan Kemalist-laik ve İslami-muhafazakâr gerilimler, Türk siyasal hayatının çatışmacı yanına görünürlük kazandıran gerilimlerdir. Bir tarafta otorite, egemenlik kurgusunu oturtmaya çalışırken; diğer tarafında toplum, otoritenin meşruiyet kaynağını temsil etmektedir. Dolayısıyla çatışmadan uzlaşmaya uzanan hal değişimi, ortak bir siyasi kültürün ve aynı düzlemde farklı siyasi görüşlerin varlığına işaret etmektedir. Bu minvalde egemenlik kurgusunu oluşturacak otoriteyi tesis edebilmeleri, farklı sosyal grupların sosyo-kültürel değerlerini baskın kılabilmeleri performansı ile ölçülebilmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi'ne (Ak Parti)¹ sunulan desteğin, etki alanındaki kitleler için anlamı; güven ve aidiyet duygusunun yetiştirilebileceği bir siyasal birlikteliktir. Bu

bağlamda Ak Parti'nin temsil ettiği kitlenin Türkiye'de çoğunluğu temsil ediyor olması, sağ geleneği oluşturan değerler ve inançların öğretildiği ve benimsendiği bir sosyalizasyon sürecine işaret etmektedir.

Ak Parti, 2002 seçimlerinde kazandığı başarı ile modern Türk siyasetinde siyasal iktidarın ve meşruiyetinin güncel tanımını yeniden ifade etmiştir. Ak Parti, gerek öğretisini edindiği gelenekten gerekse de diğer siyasi geleneklerden farklı olarak partiyi doğuran dinamikler ile toplumsal rıza arasındaki uyumu sağlayabilmiştir. Böylece "razı gelinen"² iktidar pratiğini "rıza göstermeye"³ doğru dönüştürebilmiştir. Ancak siyasetin doğasıyla uyumlu başlayan süreç, baskın değerlere koşullanan Türk siyasi kültürün etkisinde yeni bir ivme kazanmıştır. Maruz kalmaktansa sebep olma tercihi arasında kalan Ak Parti, Türk siyasi kültürünün arzuladığı otoritenin muhteviyatını, değerler ve inançlar bütünlüğünce doldurma eğilimi ile sebep olma tercihinde bulunmuştur (Doğanay, 2014: 75).

Ak Parti'nin politik söylem ve uygulamalarını ifade eden iktidar pratiğini pekiştiren unsurları siyasal, sosyal ve ekonomik olarak kategorize eden üç analitik araç tespit edilebilir. İlki, parti kimliği olarak ilan edilen "muhafazakâr

²Hobbes, 2007, 131-138.

³John Locke; "İsteği ile topluma katılan herkes çoğunluğun kararına uymayı kabul edecektir." Aktaran; Göze, 2000, 171.

¹Çalışmada, resmi kısaltma olan "Ak Parti"nin kullanılması uygun görülmektedir.

demokrasi”; ikincisi, İslami-muhafazakâr kesimlerin gündelik yaşamını rahatlatacak önemli bir yeni sınıf “Müslüman burjuvazi” ve üçüncüsü ise hegemonya söyleminin bir enstrümanı olan “entelektüalizm”dir.

Muhafazakâr demokrasi, Ak Parti’nin siyasi ve sosyal birikimini yansıtmaktadır. Seçmen tabanında politik güven duygusunun somutlaşmış halidir. Seçmen tabanı açısından, İslamiyet’in parti kimliğinde ve politikalarında önemli bir rol oynadığını sembolize ederken (Özbudun ve Hale, 2010: 72); birinci ve ikinci dönemlerinde egemen siyasi atmosfer açısından rejimin olası gerilimini hafifletecek entegratif topluma uyumun göstergesidir (Açıkel, 2006: 30-39). Diğer yandan Ak Parti’nin en uzun ve en geniş siyaset kanalı kuşkusuz ki ekonomi alanıdır. Ekonomiye dair başarı söylemlerinin ardından genişlettiği meşruiyetini, alternatif finansal kaynakların keşfedilmesine kullandığı söylenebilir. Bu bağlamda devletin kamusal kaynaklarının dağıtımında dışlanan bir geleneğin temsilcisi Ak Parti’nin yeni bir sermaye sınıfını güçlendirdiği desteklenebilmektedir. Yükselen sermaye sınıfı, taşıdığı İslami-muhafazakâr değerleri modern koşullara yorumlayabilmenin de bir aktörü olarak ele alınabilmektedir. Entelektüalizm ise Ak Parti’nin doğrularını sosyalizasyon süreciyle ilişkilendirerek gündelik yaşamda kavranabilmesini sağlamaktadır. Entelektüalizmin esas konusu demokrasi odağında belirlemektedir. Demokrasiye mahsus temsil krizlerini “milli irade” aracılığıyla aşan Ak Parti’nin Türk modernleşmesinin yerleştirildiği aydınlanmacılık, bağımsızlık ve kamuculuk (Develioğlu, 2010: 136) değerleri dizisine karşı söylemler üretebilecek olan kendi entelektüel kompozisyonunu biçimlendirmiştir. Bu sayede siyasal iktidar söylemlerinin her alanda yankı bulmasını sağlayacak organik aydınını kendi ideolojik formasyonu ile özdeşleştirme girişiminde bulunduğu ifade edilebilmektedir.

Değinilen tüm bu süreç ve olguların Türk siyasi kültürüne özgü çatışmacı unsur ile eklenerek ele alınması, çalışmanın sorunsalını ve amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın sorunsalı, günümüzde Ak Parti’nin her alanda istisnayı tanımlayabilme gücünün geniş bir kitle tarafından desteklenmesi ve bu güce meşruiyet kazandırılmasıdır. Bu sorunsal çerçevesinde çalışmanın amacı, Ak Parti’nin gelenekselliğinde taşıdığı değerler ve inançlar bütünlüğünü yansıtan analitik araçların ortaya konulması ve iktidar pratiğinin “muktedir” olup olmadığının “sistem meşrulaştırması” kavramınca irdelenmesidir.

2. Uzlaşmadan Çatışmaya Muhafazakâr Demokrasi

İslami-muhafazakâr kesimleri heyecanlandıran ritüeller ve kültür içerisinde siyaseti aramak ne derece anlamlı bir çaba olur bilinmez. Ancak Türkiye’de İslami yaşayışın, siyasal ve toplumsal muhalefetin ifade edildiği ve üretildiği (Bayat, 2006: 28) alanlardan biri olduğu aşıkârdır. Yavuz (2003: 15) için Türkiye’de İslami yaşayış, bir ekonomik gelişmenin ve demokratikleşmenin itekleyici gücü olabileceği kadar Türk modernleşmesinin, toplumun ara yüzlerine uygun olarak gelişebilmesinin de ön koşuludur. Bu bağlamda muhafazakâr demokrasinin önemi, batılılaşmanın merkeze yerleştirildiği modernleşme sürecinden dışlanan İslami-muhafazakâr kesimin, Ak Parti bünyesinde süreci revize edebilmesine imkân yaratmasındadır.

Ak Parti’nin kimliğindeki muhafazakâr niteliği, sosyo-kültürel birikiminin bir sonucu iken; demokrat niteliği ise tarihsel gelişiminin edindirdiği tecrübe doğrultusunda

egemen atmosferin siyasi ve sosyal alanlarında manevra kabiliyetini arttıracak partiye özgü cazibedir. Ak Parti muhafazakâr yüzünde ekseriyetle tedrici değişimin refah geleceğe, total ideolojilerin kurguladığı radikal değişimlerin ise yoksul geçmişe yol alacağını; demokrasi yüzünde ise çatışma kültürünün siyasetçisizliği yerine uzlaşma kültürünün siyaset olanaklarını yansıtmıştır (Akdoğan, 2010: 59-95). Bu bağlamda Ak Parti muhafazakâr tutumunu siyasette istikrarı tesis etmek amacıyla belirlerken; demokrat tutumunu ise temsilde adaleti tesis etmek amacıyla belirlediği söylenebilmektedir.

Ak Parti’nin Kemalist-laik çerçeve içerisinde yer edinmesi, parti açısından demokrasi ısrarını barındırırken; Kemalist siyaset açısından ise laiklik endişesini yükselten gerilimli bir atmosferi meydana getirmiştir. Toplumsal uzlaşma söylemleri ile siyasete ve kendi tabanına solunum yolları açmaya çalışan Ak Parti, dinin kamusal hayattan dışlanmasını ifade eden dışlayıcı laikliğe karşı; İslami-muhafazakâr ve liberal kesim ile birlikte dinsel öğelerin kamusal hayatta görünürlük kazanabilirliğini ya da devlet otoritesince müdahaleye maruz kalmaksızın yaşanabilirliğini ifade eden pasif laikliği desteklemiştir (Kuru ve Stepan, 2013: 108). Pasif laikliğe doğru siyasi yakınlaşması, Ak Parti muhafazakârlığının yorumunda yani “muhafaza etmekten” ziyade “karşı tavrında” açıklayıcılığı bulmuştur. Doğal ve evrimci bir değişimden yana ve sosyal mühendisliğe karşı bir tavır sergilemiştir. Böylece Ak Parti muhafazakâr demokratlığı, “toplumsal merkezi kavrayan” bir çizim olarak tanımlayarak; devlet ve toplum ilişkisini parti-birey ilişkisine dönüştürmüştür (Özbudun ve Hale, 2010: 64-65).

Dönemin başbakanı Erdoğan tarafından parti kimliği ilan edilen muhafazakâr demokrasi için “*muhafazakârlık, katı ve donmuş bir ideolojiden çok demokrat bir perspektifi temsil etmektedir. Demokrasi, milli iradenin kabulüne mazhar olarak, siyasal iktidarın meşruluğunu milletin genel kabulünden almasıdır. Siyaset, bir uzlaşma alanıdır. ... etkili bir devlet, vatandaşı tanımlayan, biçimlendiren, ona tercihler dayatan değil; vatandaşın tanımladığı, denetlediği ve şekillendirdiği devlettir*” (59. Hükümet Programı, Resmi Gazete, 25058, 24.03.2003). Bu noktada görüleceği üzere Ak Parti siyasal perspektifini, sağ siyaset geleneğinde olduğu gibi Kemalist siyasete karşıtlık yerine uyumluluk ile ortaya koymuştur (Kahraman, 2010a: 232). Ak Parti bir yandan seçmen tabanının duyduğu ihtiyaçları karşılarken; diğer yandan kendisinden tedirginlik duyan laik seçmen kitlesinin tedirginliğini uyumlulukla karşılayabilmiştir (Akdoğan, 2010: 64).

Ak Parti’nin “*hükümet olduğu ancak iktidar olamadığı*” döneme kadarki uzlaşmacı seyri, 10. Cumhurbaşkanı Sezer’in görevinin dolduğu 2007 yılı itibariyle yeni bir yöne sevk edilmiştir. O zamana kadar muhafazakâr demokrasi kimliğinde takdim ettiği öğeler, Ak Parti hükümetince yasal zemine tartışılmamıştır (Özbudun ve Gençkaya, 2009: 107). Ancak seçmen kitlesi tarafından göz ardı ya da siyaseten suiistimal edildiği düşüncesine de sebebiyet vermemiştir. Çünkü bu öğeler toplumsal alanlarda Ak Parti hükümetince dillendirilerek seçmen tabanı canlı tutulmuş ve İslami-muhafazakâr öğelerin varlığı, ordunun siyaseten ve Kemalist hâkimiyetin yargıdaki zayıflamasıyla hükümet politikalarına sirayet edebilmiştir (Kuru, 2011: 183).

Türkiye'nin önemli bir sorununu teşkil eden "türban meselesi" dönem itibarıyla Ak Parti'nin yeni söylem ve tutumunun bir göstergesi olmuştur⁴:

"Velev ki simge olarak taktığını düşünün. Bir siyasi simge olarak takmayı suç kabul edebilir misiniz? Simgelere yasak getirebilir misiniz? Özgürlükler noktasında dünyanın neresinde böyle bir yasak var?" (Zaman, 2008).

Muhafazakâr demokrasi bağlamında İslami-muhafazakâr ve Kemalist kesimler arasında laiklik ve İslami gerilim hattında Ak Parti, Türk siyasasını iki aşamalı denge politikasıyla yönlendirmiştir. Ülke siyasetinin geleceğini tasarlayan ılımlı söylemlerini mazlumluğundan, iktidar aygıtına dönüştürerek; ilk aşamada, İslami yaşayışı rahatlatarak taleplerini bir din ve dinsel sorun olarak değil, temel haklar sorunu olarak yorumlamıştır. İkinci aşamada ise muhafazakâr demokrasi kimliğinde taşıdığı geleneksel öğelerin ideolojik bir yaklaşımla ele alınmasının aksine sosyal bir varlık ve geleneğin parçası olarak ele alınmasının yolunu açmıştır (Özbudun ve Hale, 2010: 67-68). Böylelikle ilkinde dinsel motiflerin kuşattığı Müslüman fertlerin, ikincisinde ise özgün yorum kazandırdığı İslamiyet'in rejim içerisinde baskılandığı özel alandan kamusal alana çıkmasını sağlayabilmiştir⁵.

Ak Parti'nin başarısındaki kabiliyeti, irsi muhalefet ruhunun iktidar örüntüsüne karışmasıyla olsa da bağımsız bir inceleme konusu niteliğinde okunabilmesi zordur. Çünkü Ak Parti'nin iktidar pratiği yalnızca iç dinamiklerle ele alınabilecek sınırlılıktadır. Aslında Ak Parti'nin edindiği muhafazakâr demokrasi kimliği, küresel ve yerel arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendiren; kendisine, geleceğiyle ilgili daha belirgin rol tanımlamasına da imkân yaratmıştır (Doğanay, 2014: 87). 61. Hükümet programında Erdoğan şöyle demektedir:

"Alışageldik kalıplardan çıkarak, değişim ve reform irademizi anlık duygulara feda etmeden, 21. Yüzyıl dünyası şartlarında, yeni Türkiye'yi inşa etmek ortak sorumluluğumuzdur" (61. Hükümet Programı, Resmi Gazete, 27997, 13.07.2011).

Ancak bu rol tanımı, Groc'un (2011: 45) ifade ettiği gibi gelenek ve çağdaşlık, İslam ve batı, ahlaki değerler ve insan hakları, liberalizm ve sosyal adalet gibi teori ve pratiğin bir araya getirildiği, harmanlandığı ve yeniden bütünleşmeyi içeren bir siyasi aktörü doğurmuştur. Aksine siyasette istisnayı⁶ (Agamben, 2001: 32) belirleyecek iradeye sahip bir siyasi aktörü doğurmuştur. Bu bağlamda uzlaşı prensiplerinden sıyrılan Ak Parti hükümeti, kendisini orduya ve laik kesime karşı tanımlama performansından kurtularak (Yavuz, 2011: 256); muhafazakâr demokrasi kimliğine göre siyaseti ve toplumu tanımlayabilme imkânını elde etmiştir.

Yavuz (2004) Türk muhafazakârlığının temel özelliğini "kültürel değerleri modern ihtiyaçlara göre yenileyerek, halkın kolektif şuurunu ulus-devlet ekseninden yeniden

üretmek" şeklinde ifade etmektedir. Öyle ki, Türk muhafazakârlığının, modernite içerisinde yeni değişimler yaşayan İslami değerlerden beslendiği Yavuz'un ifadelerinde bulunabilir. Benzer biçimde gücün hegemonyasını vaz'eden (Mağcupyan, 2004) ve Türkiye'de demokrasinin tescili "milli irade"den kaynaklı olan bir demokrasi anlayışı, ulus devletin çoğunlukçuluk olarak tanımlanabilecek karakteristik bir özelliğidir. Yeniden tanımlanan muhafazakârlık ve demokrasi bağlamında Ak Parti'nin muhafazakar demokrasi kimliğinde ilk olarak parti kimliğinin idealize ettiği sosyo-kültürel kodları içselleştiren bir birlikten devşirdiği (Poulantzas, 2006: 77) seçmen kitlesine doğru dönüşümden; ikinci olarak ise seçmen kitlesinin dönüştürülmesindeki ideolojik kurgusunda bireysel iradeden ziyade siyasal iktidarın pekiştirdiği kolektif iradenin hegemonyasından söz edilebilmektedir. Böylece ortaya çıkan temel olgu demokratik kolektivitenin kaderciliğindeki yüklemi yerine getirecek; muhafazakâr siyasetin öznesi (Althusser, 2006: 96) olan sınırlı/sınırlandırılmış seçmenin üretilmesidir. "2023 siyasi vizyon" söylemleri içerisinde siyaset kurumuna dair normatif ele alma biçimi, bahsedilen kaderciliğin bir örneğini teşkil etmektedir. Siyasal iktidarın pekiştirdiği milli iradenin kayıtsız şartsız hâkimiyeti ile tescillenen bir demokrasi, farklılıkları benzeştirme eğilimiyle kendinden taviz vermeksizin (Schmitt, 2010: 41) erdemi olan çoğulculuğu tekelinde himaye ederek siyaset kurumunu tanımlayabilme meşruiyetini Ak Parti'ye bahşetmektedir.

3. Yükselen Sermaye: Müslüman Burjuvazi

Siyaset kurumunun Türkiye'ye özgü sosyo-kültürel devinimler ile edindiği mücessem hal, sosyo-ekonomik devinimlerden bağımsız değildir. Dolayısıyla sosyo-kültürel açıdan kamusal ve özel alan arasındaki çizgileri yeniden çizmekle günlük hayatın anlamını değiştirebilen Ak Parti'nin iktidar pratiği, devletin ve piyasanın politikalarına karşı direnebilen tabanının sosyo-ekonomik dönüşümüyle ilişkilendirilebilmektedir (Yavuz, 2011: 74). Bu bağlamda "Müslüman burjuvazi" tanımlamasının neyi ifade ettiğine; barındırdığı değerlerin çatışma kültürünün içerisinde bulunup bulunmadığına dolayısıyla kendisini karşıtıta tanımlayıp tanımlamadığına ve sermaye birikiminin hangi süreçleri içerdığıne dair bir inceleme gerekmektedir.

Müslüman burjuvazi kavramı sıklıkla kullanılmakta olup, İslami yaşayışın modernite içerisinde yeni bir yorumunu ifade etmektedir. Ancak yeni yorumun belirleyici unsuru tek başına İslami-muhafazakâr değerlerin ele alınışı değil; aynı zamanda Türkiye'de klasik iktisadi perspektifi de değiştiren bir potansiyelin adlandırılışıdır. Buna ek olarak serbest piyasa ve tüketim alışkanlığını içeren küresel ekonomiyle şekillenen bir iktisadi dönüşümün (Yankaya, 2012: 35), İslam ve kapitalizm arasındaki uyumsuzluk iddiasını ortadan kaldıran bir sonuçtur. Bu bağlamda Müslüman burjuvazi, kültürel açıdan toplumsal bir sınıftır; iktisadi açıdan ise alternatif bir sermayeyi karşılamaktadır.

Toplumsal bir sınıf olarak İslami-muhafazakâr değerler ve inançlar bütünlüğüne ait olan Müslüman burjuvazi tarihsel ve felsefi olarak üç temel dönüşümü tecrübe etmiştir. İlk olarak marjinal bir kesim kimliğini taşımalarına rağmen 1980'den itibaren eğitim, ekonomi ve siyaset imkânlarını girişimci ve örgütçü yeteneklerini geliştirmek için kullanabilmişlerdir. İkincisi, İslamiyet'in mevcut durumunu anlamak ve eleştirmek amacıyla modernite içerisinde yer almaktan kaçınmamışlardır. Bu durum İslam ve kapitalizm ilişkisinin

⁴ Dönemin başbakanı Erdoğan'ın 14 Ocak 2008 tarihinde türban meselesine dair soruya karşılık verdiği bir cevaptır.

⁵ Muhakkak ki, Ak Parti'nin rolü yadsınmaz. Fakat İslamiyet'in Cumhuriyet'in sosyo-kültürel kodlarına karşı beliren muhalefet birikimi de göz ardı edilemez. Geleneğin tehdit edilmesi karşısında "dili ile düzeltme" yoluna giden "Temekküncü" muhalefet ekolü, tarihsel sürekliliği sayesinde imkân ve şeraite göre muhalefetini kanalize etmiştir (Çetin, 2012).

⁶ Siyaseten istisna, egemen güce ait olan otoritenin yeniden üretimi ve hukuksal referansın askıya alınmasıdır.

kurulabileceğinin sinyali olarak görülmüştür. Üçüncü husus ise çalışma ahlakı veyahut İslami bireyin kendi toplumsal sınıfına fayda sağlaması yönündeki maneviyatı; “çalışanlar, Allah’ın sevgilidir” hadis-i şerifinin buyurduğu gibi yeni sınıfı ticaret fikrine yakınlaştırmıştır (Yavuz, 2011: 68-76).

İslami-muhafazakâr kesimlerin egemen siyasi atmosfer içerisinde buldukları durum ekonomi alanında da görülmüştür. Ancak neo-liberal ekonomi politikalarının Türkiye’nin eksenini küreselleşmeye kaydırmasıyla, iç politika değişimleri⁷ (Yeşilyurt, 2014: 233) ve ticari fırsatlar (Yılmaz, 2014: 107) İslami-muhafazakâr kesimlerin sermayelerinin ihracat odaklı gelişimine fırsat yaratmıştır. Devlet merkezci birikim anlayışından gelmeyen bu sınıf devletin ekonomi politikalarını, sübvansiyonlar, kredilere ve devlet ihalelerine erişim ve vergi indirimleri bakımından son derece ayrımcı bulmuştur (Yılmaz, 2014: 104). Alternatif bir sermaye arayışı içerisinde Müslüman burjuvazi, egemen sermaye birikim tarzı olan ulusal kalkınmacılıktan; neo-liberalizme evrilmenin itici gücü olmuştur (Balkan ve Öncü, 2014: 269).

Yükselen yeni sermayenin gelişiminde kırılma noktası Özal dönemi ekonomi politikaları olmuştur. “Özel Finans Kurumları”nın⁸ oluşturulma süreci Müslüman burjuvazinin sermaye birikimini finansallaştırabilmesinin ilk adımını teşkil etmiştir. Özel finans kurumları, sermaye birikiminin finansal bir sistem eliyle denetlenebilirliğini ve ekonomiyi etkileyebilme yeterliliğini sağlamıştır (Önal, 2000: 16). Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Anadolu Finans, İhlâs Finans ve Asya Finans gibi Müslüman burjuvazinin sermaye birikiminin finansal ağları, “1990 Körfez Krizi, 1994 Döviz Krizi ve 1998-1999 Global Krizi” süreçlerini kendilerini revize ederek atlattırlardır (Ertürk, 2000: 12).

Özal döneminde küresel entegrasyonu içeren bu sermaye birikimi, Ak Parti döneminde Türkiye genelini temsil eden ve İslami-muhafazakâr kesimlerden oluşan küçük-orta boy işletmeleri de bünyesine almıştır. Neo-liberal politikaların devam edilmesi üzerine vizyon belirleyen Ak Parti, yeni sermayenin yükselişinin ana etmeni olmuştur. Küçük-orta boy işletmeleri de Müslüman burjuvaziye eklenmiştir.

Ak Parti’yi, gerek Özal’ın başkanlığında ve cumhurbaşkanlığında belirlenen ekonomi politikalarından gerekse de 1970’li yıllardan beri Milli Nizam Partisi ve ardılı siyasi partilerin temsil ettikleri sermayeyi desteklerinden ayıran önemli unsur geniş bir ekonomi sınıfı oluşturmalarıdır. Milli Nizam Partisi dönemi itibarıyla laik siyasetin sivriltiltiği “İstanbul Sermayesi”ne karşı küçük-orta boy işletmelerin taleplerini dile getirerek sınıf temelli bir örgütlenme tesis etmiştir (Ataay, 2008: 80-81). Özal döneminde ise yükselen bir sermaye birikiminin merkezileştirilmesi ile iç piyasada pay kazanabilmesi için finansal kurumlar desteklenmiştir

⁷ 24 Ocak 1980’de Adalet Partisi sermaye birikimine ve ihracatın teşvik edilmesine dayanan neo-liberal bir program başlatmıştır. Türkiye ekonomisi dışa açılmış ve ekonomide yeni dinamikler açığa çıkmıştır. Özal döneminde daha da ivme kazandırılan program finans ve ticaret sektörlerini serbestleştirmiş ve böylelikle devlete ait özelleştirmeler artmıştır.

⁸ 1984 tarihli 83/7506 kararname ile Türkiye’de “Özel Finans Kurumları” adı altında para toplama, kredi verme müesseselerinin kurulması sağlanmıştır. 1980 sonrası kar ortaklığı belgeler, iştirak hisseleri çıkarabilme imkânları geliştirilmiş ve sistemin finans sektöründe çalışabilirliği anlaşıldıktan sonra Anavatan Partisi’nin iktidarı döneminde de özel finans kurumları hayata geçirilmiştir (Pakdemirli, 2000: 19-21).

(Hoşgör, 2013: 220-223). Oysaki Ak Parti temsil ettiği siyasi gelenekten farklı olarak sosyo-ekonomik açıdan küçük sermayenin ekonomik taleplerini yükselen sermayenin çıkarlarına eklemelerken; sosyo-kültürel açıdan ise seçmen tabanının siyasal taleplerini de muhafazakâr demokrasi kimliğiyle bütünleştirebilmiştir. Bu sayede ekonomik ve siyasal dönüşümler ile bir birine eklenen geniş bir seçmen kitlesi Ak Parti’nin ideolojik seslenişine tabi hale gelmiştir (Doğanay, 2014: 99).

4. Toplumsal Gerçekliğin Koşullarında Türkiye’de Entelektüalizm

Düşünceyi doğrulamanın en temel prensibi uygulamanın sağladığı faydadır. Toplumsal bilincin, bireysel zihinlerde tahayyül edildiği gibi doldurulmasını sağlayacak tüm rıza unsurlarının üretilmesi ancak fayda ile mümkündür. Fakat modern insanın ilkel siyaset üzerinde tahakküm kurma telaşından kaynaklı göz ardı edilen mesele ise emeğin metalaşmasının ardından düşüncenin de metalaşmasına imkân verilmesidir.

Düşüncenin metalaşması üzerine bir gelişim kurgusu aslında modern insanın ilkel siyaset içerisindeki serüvenidir. Benlik bilincinin doyum ihtiyacı ve kolektif hareketin sunduğu güvenlik duygusu arasındaki krizin (Harvey, 2010: 145), siyasal iktidarın egemenliğinde aşılması rahatlığıdır. Siyaseten “negatif iktidarın, pozitif iktidara”⁹ evriminde açığa çıkan bireylerin benzer arzular edinmesidir. Oysaki bu arzular siyasal iktidar hakkında söylenen hayranlık uyandırıcı öğeler içermektedir (Hobbes, 2007: 293). Bu bağlamda entelektüalizmin Ak Parti açısından ele alınıp paradigması; sağ siyaset geleneğinde entelektüellerin demokrasiye dair sahiplenme arzusunun, Ak Parti’nin iktidar pratiğini doğrulama aygıtına dönüşmesidir.

2002 genel seçimleriyle birlikte demokrasi değerleri üzerine yoğun propaganda çalışmaları yapan Ak Parti kurumlarının ve Erdoğan’ın söylemleri ve mesajları özellikle entelektüeller arasında oldukça olumlu etkiler yaratmıştır. O zaman diliminde demokrasiye dair Erdoğan’a sorulan soru ve Erdoğan’ın cevabı açıklayıcı olmaktadır:

“İktidar olursanız kürsü dokunulmazlığı dışında tüm dokunulmazlıkları kaldıracağız mı?” sorusuna istinaden Erdoğan “kesinlikle kaldıracağız” cevabını vermektedir. Seçim sistemine ilişkin muhtemel sonuçları değerlendirmek açısından yöneltilen; “...eğer CHP de barajı aşamazsa yüzde 40 civarı bir oyla bile 550 milletvekilinin tümü Ak Parti’den çıkacak ve tek partili bir meclis olacak” şeklinde bir ifadeye karşılık ise Erdoğan “TBMM’nin ilk oturumunda erken seçim kararı alır ve seçime gideriz. Bir demokraside tek partili meclis kabul edilemez” demektedir (Altaylı, 2014). Ancak Türkiye’de siyaset kurumu adına vaat edilen demokrasi değerleri reçetesi, demokrasinin tabiatında sakladığı siyasal iktidarın hegemonyasını güçlendirecek komplikasyonlara sebebiyet vermiştir (Doğanay, 2014: 85).

Aslında Türkiye’de, siyasal iktidar karşılığında düşünce dünyasını üreten ve değiştiren entelektüellerin geleneksel rolü, İslami yaşayışın sınırlarını ve sınır boylarını yeniden çizmek şeklinde süregelmiştir. Dolayısıyla bir muhalefet

⁹ Durkheim’a göre iktidar negatiftir olduğundan sosyal olgular üzerinde sınırlayıcıdır. Foucault’a göre iktidarın negatif yönü yanında birde pozitif yönü vardır. İktidarın özgür bireyler üzerinde, bireylerin iradeleri aracılığıyla sınırlandırıcılığı ifade eder (Önderman, 2007: 57).

geleneğiyle özdeşleştirilen Ak Parti'nin geleneksel entelektüel kendi siyasi platformuna çekmesi demokrasi sayesinde gerçekleşmiştir (Türk, 2012: 30). Entelektüelin kendine mahsus alanının siyasal alan ile özdeşleşmesi, siyasal iktidarın hegemonyasını kanatlandıran entelektüalizmi güçlendirmiştir. Entelektüellerin kendi düşünsel alanlarına mahsus etkinliği, siyasallaşmanın temeli olduğundan beri, entelektüel olmanın kutsallaştırıcı işaretini oluşturan evrensel nitelikleri ortadan kaldırmış ve bunun sonucunda değişik bilgi biçimleri ile bir siyasallaşma odağından bir başkasına enlemesine bağlar kurma imkânı doğmuştur. Böylece entelektüellerin siyasallaşması kaçınılmaz hal almıştır (Foucault, 2011: 47-52).

Buraya kadar ortaya konulmasını istenilen bulguların ve değerlendirmelerin "toplumsal gerçekliğin koşulları" ile eklemlenmek açıklayıcı olacaktır. Bu ifade ile Türkiye'de demokrasi ve milli irade arasındaki ilişki anlatılmak istenmektedir.

Türkiye'de demokrasiye dair atfedilen anlamlar toplumsal talepler ve taleplerin karşılanabilirliği üzerinden gündelik yaşama indirgenebilmektedir. Bireye ve bireyin taleplerine ilişkin, önermeyi etkileyecek örnekler bulmak zordur. Güncel siyaset ile ilişkilendirdiğimizde Kürt sorununa, inançsal ve mezhepsel farklılıklara ve yurttaşlık haklarına sıra geldiğinde demokrasi özgürlük ve eşitlik arasında tanımlanmaktadır. Ancak talepler perspektifinde anlamları farklılık gösteren demokrasinin; kolektivitinin doğurduğu egemen gücü meşrulaştırması, ferdiyetçiliği baskılayan bir yanının olabileceğine ihtimal vermektedir. Bu da kaygıları ve hedefleri muğlak bir demokratikleşme sürecinin olumsuzluğu olarak okunabilmektedir. Öyle ki, demokrasinin Türkiye'de siyasal ve sosyal idealizme ulaşılabilmesinde ulusal amaç olarak kurgulanması ile ilişkilendirilebilir.

Oysa Ak Parti devlet merkezci bir demokrasi konsolidasyonuna dâhil olmayı reddeden kitlelerin Türk siyasetindeki tek organik partisidir. Haklardan çok Türk modernleşmesinin idealizm yükümlülükleriyle donatılmış demokrasiyi, kendi değerler ve inançlar bütünlüğünü öğrenme sürecinde yorumlamaktadır. Fakat Ak Parti'nin de demokrasinin tanımsal boşluğunu, egemen gücü meşrulaştırması işlevselliği sayesinde giderdiğini okumak mümkündür.

Milli irade söylemleri, Türk siyasal hayatında sağ siyaset geleneğinin en temel propaganda argümanıdır. Çok partili siyasal hayata geçiş ile beraber milli irade söylemleriyle Demokrat Parti çoğunluk otoriterizmine yol açarak; gerek bürokrasiyi gerekse de entelektüelleri kendi iktidar pratiğine dâhil olma zorunluluğuna sokmuştur (Kahraman, 2010b: 329). Biçimsel ve kurumsal ilişkilerden ziyade parti-toplum bütünleşmesini sağlamlaştırmayı başaran Adalet Partisi de milli irade söylemleriyle ideolojik ve toplumsal hedefler koyarak entelektüellerin desteğini sağlamıştır (Demirel, 2004: 119). Ak Parti ise milli irade söylemleriyle kökleşmiş bürokratik hâkimiyet yapılarını dönüştürerek büyük girişimleri başarmış ve askeri vesayete son verme iddialarını üretebilmiştir. Türkiye'de entelektüalizmin düşünsel alanlarını işgal eden bir çok sorunun Ak Parti sayesinde çözümlenmesi; bir taraftan entelektüeller yoluyla partinin ideolojik formasyonunu iktidarının pratik alanına dönüştürmekte diğer taraftan alternatif entelektüellere kendi alanını cazip kılmaktadır. Böylece entelektüellerce içselleştirilen Ak Parti'nin pozitif iktidar yönü, partinin ideolojik formasyonunu siyasetin tanımına uyarlamaktadır.

5. Sistem Meşrulaştırması ve Ak Parti'nin İktidar Pratiği

Sistem meşrulaştırması, kitlelerin içerisinde buldukları dünyanın politik, sosyal ve ekonomik görünümüne meşruiyet sunmalarıdır (Thorisdottir et al., 2009: 3-19). Siyasal iktidarın kararlarının meydana getirdiği yeni süreçler kitlelerce takdir edilir ve olumlanır. Sistem meşrulaştırması teorisine göre kitlelerin takdir ve olumlama davranışları aynı zamanda siyasal iktidarında meşrulaştırılmasıdır (Toorn et al., 2011: 128). Bu sayede kitleler ve siyasal iktidar arasında ilk olarak enlemesine bağlar kurulmuş olur. Kurulan ilişki, kitleleri iki aşamalı bir öğrenme sürecinden geçirir. İlk aşamada, siyasal iktidara yönelik gönüllü bir katılım gerçekleşir. İkinci aşamada ise kitlelerin değerler ve inançlar bütünlüğüne dair sorumluluklarını siyasal iktidara devretmeleriyle beraber bağlılık ve bağımlılık sendromları gelişir (Toorn et al., 2011: 127-129). Değerler ve inançlar bütünlüğüne dair sorumluluklardan ifade edilmek istenilen, siyasal iktidarı üreten sosyal grubun karşı ideolojilere yönelik kendi sosyo-kültürel unsurlarını baskın kılabilmek performansıdır. Siyasal iktidara devredilen bu sorumluluk ikinci aşama ile diğer ideolojilere karşı kitlelerde duyulan "yönetilme" ihtiyacını doğurur (Thorisdottir et al., 2009: 6). Böylece kitleler ve siyasal iktidar arasında enlemesine kurulan bağların dikey bir hal aldığı veya alabileceği düşünülebilir. Aslında bu durum toplumların siyasi kültürlerinde açıklayıcılığı bulmaktadır.

Sistem meşrulaştırması teorisi bağlamında Ak Parti ve seçmen tabanı arasındaki bağ dikey bir ilişki olarak görünmektedir. Çalışmada, bu düşünceye imkân veren bağlılık ve bağımlılık sendromları "siyasi kimlik", "siyaseten alternatifsizlik" ve "siyaseten vazgeçilmezlik" şeklinde okunmaktadır (Doğanay, 2014: 91). Muhafazakâr demokrasi kimliğinin Türk siyasal hayatında siyasi partiler açısından kimlik krizi yaşattığı "Cumhurbaşkanlığı Referandumu"nda görülebilmektedir. Diğer yandan Erdoğan üzerinden "hizmet siyaseti" söylemleriyle sıklıkla nostalji vurgusunda bulunan Ak Parti, Müslüman burjuvazi sayesinde ekonomik ve sosyal refahı hatırdan tutabilmektedir. Bu bağlamda siyaseten alternatifsizliğini ekonomi söylemleriyle güncel tutan bir retoriğe sahip olduğu açıktır. Fakat çok daha önemlisi demokrasiyi ele alış biçiminde ortaya çıkmaktadır. Çünkü demokrasi söylemlerinin yalnızca kendi seçmen kitlesine etkisi olduğunu söylemek mümkün değildir. Aynı zamanda Türkiye'de farklı ideolojilere sahip kitleleri de sınırlarına dâhil etmektedir. "Türkiye için demokrasi, demokrasi içinse Adalet ve Kalkınma Partisi..." artık Türkiye'nin tüm meselesinin demokrasi değil; Ak Parti olduğu düşünülebilmektedir (Doğanay, 2014: 113). Bu sayede demokrasi fetişizmine sahip bir siyasetin yönü demokrasiyi tanımlayabilen Ak Parti'ye kayma göstererek, siyaseten vazgeçilmezliğinin propagandasını yapmaktadır. Tüm bu sendromların istediğini yapabileceği kudretine sahip bir siyasal iktidarı meşrulaştırdığı dikkate alındığında muktedir iktidarın suretini belirginleştirmektedir.

Siyasi kimlik, siyasal iktidara olan güveni, otoritesinin güçlendirilmesini ve saygı gösterilmesini sağlamaktadır (Toorn et al., 2011: 137). Siyasi kimlik, siyasal iktidarın enerji harcamaksızın meşruiyetini doğrudan kitlelerce sağlayabilmesinin ve üstelik iktidarından tasarruf etmemesinin aracıdır. Çünkü kitleler için ideolojik içeriğe sahip bir siyasi kimlik, doğrudan motivasyonel faktör

olmaktadır (Jost ve Amodio, 2012: 62). Bu bağlamda siyasi kimlik krizine maruz kalan siyasi partilerin içerisinde bulunacakları durum şöyle ifade edilebilmektedir; (a) siyasi partinin temsil ettiği değerlerin ve inançların baskılanacağı ve dolayısıyla (b) kitlelerin siyasi katılıma yönelik motivasyonlarının azalmasıyla (c) iktidarı üretebilecek bir sosyal gruptan söz edilemeyeceğidir.

Cumhurbaşkanlığı referandumu süresince tek merkezli bir propaganda yürütülmüştür. Muhafazakâr demokrasi parti kimliğiyle bütünleşen Erdoğan ve alternatifi arasında geçen bu siyasi mücadele de Ekmeleddin İhsanoğlu önemli bir figür olarak sunulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) çatı adayı İhsanoğlu evvela karşıtlıkta konumlandırılmak yerine alternatifi temsil etmiştir. Yani taşıdığı motifleri itibarıyla İslami-muhafazakâr yaşamın bir parçası olduğu net biçimde görülmüştür. CHP seçmen tabanı açısından ele alındığında İhsanoğlu'nun hissettirdiği algılar; evvela partinin temsil ettiği değerler ve inançlar bütünlüğünden bağımsız ve ayrıca seçmen kitlesini motive eden çok önemli bir faktör “Çankaya Köşkü”ne uyumsuz kalmış, olmasıdır. Sistem meşrulaştırması teorisi perspektifinde bir yanılısamaya meyil vermemek adına belirtmek gerekir ki; 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün de taşıdığı değerler bağımsız ve uyumsuzdur. Ancak Ak Parti seçmen tabanına göre değil; CHP seçmen tabanına göre öyledir. MHP seçmen tabanı açısından ele alındığında ise durum biraz daha komplikedir. Ak Parti'nin muhafazakâr demokrasi kimliğinde sunduğu politikalar; özellikle de türban meselesinin çözümünde, geniş toplum katmanlarını ideolojik yanılısamaya sürüklemiştir (Eibach ve Libby, 2009: 408). Sağ siyaset geleneğini kuşatan AK Parti'nin adayı Erdoğan'ın, İhsanoğlu'na kıyasla belirgin siyasi kimlik duruşu, MHP seçmen tabanındaki kaymalara etkili olmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Siyaseten alternatifsizlik, siyasi kültürün kapsadığı tüm sosyal grupların etkisinde kaldığı meseleye dair tek bir çözüm odağının olması şeklinde tahayyül edilebilir. Ak Parti'nin seçmeninde ekonomiye dair uyandırdığı reaksiyonlar kitleyi sonuç bağımlılığına götürmektedir. Ve sonuç bağımlılığı Ak Parti'nin siyaseten alternatifsiz olduğu algısını yerleştirmektedir.

Sistem meşrulaştırması teorisine göre kitlelerin siyasal iktidara yönelik bilişsel meşrulaştırma eğilimleri aynı zamanda iktidar grubu sayesinde eşitsizliğin üstesinden gelme arzusunu göstermektedir (Toorn et al., 2011: 128). Bu eşitsizlik mağduriyeti, Türkiye'de sağ siyaset geleneğinin “kutsal mazlumluğuna”¹⁰ oldukça yakın durmaktadır. Sonuç bağımlılığı bu mağduriyetin aşılması için siyasal iktidara ilişkin tüm süreçlerde siyasal iktidarla aynı duyarlılığın tesis edilmesini gerektirmektedir. Çünkü sonuç bağımlılığında bireylerin fiziksel, zihinsel ve ekonomik rahatlığı ancak siyasal iktidarın sayesinde gerçekleşebilecektir.

“Şöyle eski Türkiye'ye dönün bakın benzin kıyruklarında, yağ kıyruklarında bekleyenler biz değil miydik? Şu anda 20 yaşındaki genç bunları bilmiyor. Onlar sadece Ak Parti iktidarını gördüler. Eskiden vita yağı vardı sor gence bunu

bilmez. Sana yağ nedir de bunu da bilmez. Yeni Türkiye'de fakir zengin arasındaki ayrım ortadan kalkıyor” (Habertürk, 2014).

Erdoğan'ın vurguladığı üzere bir nesil ki; önceki kuşaklara yokluğu hatırlatacak ve sonraki kuşaklara Ak Parti'nin sosyo-ekonomik başarısının aktarımını sağlayacak görevleri üstlenmiştir (Doğanay, 2014: 95).

Hizmet siyaseti Erdoğan'ın söylemlerinde işaret ettiği üzere Ak Parti'nin çatışma alanlarına da vurgu yapmaktadır;

“Onlar tüketmeyin dediği halde, 2002 yılında 91 bin adet otomobil satışı gerçekleşti... 2013 yılında ise bize ait rekoru yeniledik ve tüm zamanların en yüksek rakamına ulaştık. 2013'te 665 bin adet otomobil satışı gerçekleşti. ...2013 yılında tüm zamanların rekoruna ulaştık ve 2 milyon 591 bin adet yeni buzdolabı satıldı. Çamaşır makinesinde durum aynı. Bütün karalama kampanyalarına, sabotajlara rağmen Türkiye ekonomisi son derece sağlam, dirençli şekilde yoluna devam ediyor” (Türk, 2014: 213-215).

Ak Parti'nin ekonomiye dair özellikle seçim dönemlerinde ki “icraatlar” söylemleri Ak Parti'nin arzulanabilirliğini sağlamaktadır. Böylece daha fazla seçmenin dikkatini kendinde yoğunlaştırılmaktadır. Bu durum bir anda Ak Parti lehine oy sonuçlarına yansımaya da alternatifsiz yani ne olursa olsun yine Ak Parti'nin iktidar olacağı kabulünü bilişsel olarak yerleştirmektedir. Buradaki öğrenme sürecinin gelişme biçimi önemlidir. Bireylerin kendi iradeleriyle öğrenme sürecini tecrübe etmelerine rağmen öğrenilecek olguların siyasal iktidar tarafından üretilmesi meselesidir. Dolayısıyla Ak Parti, kendi seçmen kitlesinin dışındaki seçmen kitlelerini de ortak alanlarda kuşatarak otorite figürünü benimsetmektedir.

Siyaseten vazgeçilmezlik, siyasi kültürü oluşturan değerler ve inançlar bütünlüğünün vazgeçilmez öğesini mümkün kılacak siyasal iktidarın, bilişsel¹¹ açıdan edindiği statü olarak düşünülebilir.

Türk siyasi kültüründe vazgeçilmez öğenin demokrasi olduğuna götüren birçok etmen bulunabilir. “Nasıl bir demokrasi?” değil de; “neden demokrasi?” tartışmasının yapılmaması, toplum psikolojisinin en belirgin örneğidir. Oysa Türk siyasi kültüründe monarşiye yatkın genlerin olduğunu söylemek çok daha tutarlı olacaktır. Fakat güncel toplum hafızasında, siyaseti demokrasi dışına çıkarabilecek bir tecrübeyi aramak nafie kalmaktadır.

Demokrasinin Türk siyasi hayatında başat aktörleri oluşturduğu tarihsel bir vakiydir. Dolayısıyla demokrasiden türeyen özel bir denetim biçimi söz konusudur (Illich, 2011: 65). Böylece Ak Parti'nin milli irade söyleminin gerek kendi seçmen kitlesi üzerinde kontrol kurması gerekse de diğer kitleler üzerinde denetimi sağlayabilmesi, Türkiye'de milli iradenin muktedir iktidarın ruhunu oluşturduğuna götürmektedir. Bu bağlamda Ak Parti'nin milli irade üzerinden ideolojik formasyonunu Türkiye'de siyasetin tanımına dayattığını ifade etmek mümkündür (Doğanay, 2014: 108).

¹⁰ Kutsal mazlumluk, geç kapitalistleşmenin ve hızlı modernleşmenin şiddeti karşısında toplumsal, kültürel ve imgesel yurtsuzlaşmaya uğrayan; mülksüzleşerek altlarındaki maddi zemini hızla kaybeden yığınların güç istemlerini temsil eden baskıcı-nevrotik bir siyasal ideolojiye dönüşme momentidir (Açıkel, 1996: 153-196).

¹¹ Buradaki anlamı, bir süreç itibarıyla toplumsal algının, toplumun öğrenme ve hatırlama biçimine etki etmesidir. Ayrıca bkz. Stenberg, R. ve Stenberg, K. (2012), “Cognitive Psychology”, Wadsworth, Belmont.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Siyasetin, tahakküm meselesinden; iktidar mücadelesine taşındığı bu çalışmada “ne, neden ve nasıl” soruları asla sorulmamıştır; yalnızca “sende mi Brutus” dercesine Türk siyasasının kendine mahsus çatışma doğasına bağlı kalmıştır.

Ak Parti'nin Türk siyasi tarihinde, siyaset ve insan arasındaki ilişkinin tabiatını değiştirdiğinden; kendi aktörüne devşirdiği insanı, ustalıklı iktidarını pekiştirecek meşru araç haline getirdiğine değinilmiştir. Böylesi bir süreci değerler ve inançlar bütünlüğünü temsil eden unsurlara dayanarak geçirdiği muhafazakâr demokrasi, Müslüman burjuvazi ve entelektüalizm başlıklarında ortaya konulmuştur. Seçmen kitlesinde sağladığı bütünselliğin yeni bir iktidar pratiğini meşru kılacak bilişsel argümanları geliştirdiği sistem meşrulaştırması teorisince ele alınmıştır.

Ak Parti'nin muktedir iktidarını betimleyen en temel unsur, siyaseti tanımlayabilme gücüdür. Siyasetin toplumun tamamını kapsadığı dikkate alındığında politik söylem ve uygulamalarını ifade eden iktidar pratiğinin tüm toplumu etkisinde bıraktığı düşünülmektedir. Sosyo-kültürel değerlerini iktidar pratiğine enjekte eden Ak Parti, değerler ve inançlar bütünlüğünü baskın kılabilmektedir. Aslında bu psikolojik açıdan bir değer yargısı manipülasyonudur. Otorite figürüne atfedilen silüetin fenomen algısını uyandırmasını sağlamaktadır; muhafazakâr bir iktidar figürünün, muhafazakâr politikaları ancak muhafazakâr genlere sahip bir toplumda mümkündür! Ak Parti'nin siyasi kimliğinin seçmen kitlesinde sağladığı motivasyon, toplumun diğer kesimlerini de aynı değer yargılarına maruz bırakmaktadır. Bu bağlamda siyasal iktidarı oluşturan değerler ve inançlar bütünlüğünün tartışılabilir bir yanı kalmamakla birlikte muktedir iktidarın varlığına ve varlığını sürdürdüğüne ulaşılmaktadır.

Kaynaklar

Açıkel, F. (1996), “Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi”, *Toplum Bilim Dergisi*, 70, 153-196.

Açıkel, F. (2006), “Entegratif Toplum Muarızları: Merkez-Çevre Paradigması Üzerine Eleştirel Notlar”, *Toplum Bilim Dergisi*, 105, 30-69.

Agamben, G. (2001), “Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat”, (Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Akdoğan, Y. (2010), “Muhafazakâr-Demokrat Siyasal Kimliğin Önemi ve Siyasal İslamcılıktan Farkı” H. Yavuz (Editör), AK Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri, Kitap Yayınevi, İstanbul, ss. 59-95.

Altaylı, F. (2014), “Tek Partili Meclis Şimdi Nasıl Olur”, Habertürk, 29 Nisan 2014, <http://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli-1001/943371-tek-partili-meclis-simdi-nasil-olur>, ziyaret tarihi: 29 Nisan 2014.

Althusser, L. (2006), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 2. Baskı, (Çev. A. Tümerterkin), İthaki Yayınları, İstanbul.

Ataay, F. (2008), “Neoliberalizm ve Muhafazakâr Demokrasi 2000’li Yıllarda Türkiye’de Siyasal Değişimin Dinamikleri”, De Ki Yayınevi, Ankara.

Balkan, E. ve Öncü, A. (2014), “İslami Orta Sınıfın Yeniden Üretimi”, N. Balkan, E. Balkan, A. Öncü (Hazırlayanlar), Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP, Yordam Kitap, İstanbul, ss. 251-290.

Bayat, A. (2006), “Ortadoğu’da Maduniyet Toplumsal Hareketler ve Siyaset”, (Derleyen ve Çev. Özgür Gökmen ve Seçil Deren), İletişim Yayınları, İstanbul.

Çetin, H. (2012). “Devrim, Sabırcı, Temekküncü Siyaset”, Star Gazetesi, 8 Eylül 2012, <http://haber.stargazete.com/acikgorus/devrimci-sabirci-temekkuncu-siyaset/haber-687377>, ziyaret tarihi: 18 Aralık 2013.

Demirel, T. (2004), “Adalet Partisi ideoloji ve Politika” İletişim Yayınları, İstanbul.

Develioğlu, Ali T. (2010), “Diktatoryanın Organik Aydınları: Liberal-Muhafazakâr Entelijansiya”, Ç. Sümer ve F. Yaşlı (Derleyenler), Hegemonyadan Diktatoryaya AKP ve Liberal-Muhafazakâr İttifak, Tan Kitabevi, Ankara, ss. 135-174.

Doğanay, T. C. (2014), “Devlet ve Toplum İlişkisinde Siyasal İktidar Dengeleri: Yeni Merkez Yeni Çevre”, (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi).

Eibach, R. P. Ve Libby L. K. (2009), “Ideology of the Good Old Days: Exaggerated Perceptions of Moral Decline and Conservative Politics”, In John T. Jost (Editor), *Social and Psychological Bases of Ideology and System Justification*, Oxford University Press, New York, pp. 402-423.

Ertürk, A. (2000), “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Yarını” Albaraka Türk Yayınları: Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama”, 17, 11-13.

Foucault, M. (2011). “Entelektüelin Siyasi İşlevi, Ayrıntı Yayınları”, 3. Baskı, (Çev. I. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Groc, G. (2011), “AKP, Türkiye’deki Laikliğin Derdi mi Dostu mu?”, S. Akgönül (Editör), Tartışılan Laiklik Fransa ve Türkiye’de İlkeler ve Algılamalar, (Çev. C. G. Şahinkaya), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss. 41-62.

Göze, A. (2000), “Siyasal Düşünceler ve Yönetimler”, Beta Yayın, İstanbul.

Habertürk (2013), “Müsaade Etmedik Etmiyoruz”, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/891425-basbakan-erdogandan-flas-ogrenci-evi-aciklamasi>, ziyaret tarihi: 16 Eylül 2014.

Harvey, D. (2010), “Postmodernliğin Durumu”, 5. Baskı, (Çev. S. Savran), Metis Yayınları, İstanbul.

Hobbes, T. (2007), “Leviathan”, 6. Baskı, (Çev. S. Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hoşgör, E. (2014), “AKP’nin Hegemonya Sorunsalı: Uzlaşmasız Mutabakat”, N. Balkan, E. Balkan, A. Öncü (Hazırlayanlar), Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP, Yordam Kitap, İstanbul, ss. 291-335.

Illich, I. (2011). “Şenlikli Toplum”, 3. Baskı, (Çev. A. Kot), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Jost, J. T., Amadio, D.M. (2012), "Political İdeology As Motivated Social Cognition: Behavioral and Neuroscientific Evidence", *Motivation and Emotion*, 36, 55-64.

Kahraman, H, Bülent. (2010a), "Türk Siyasetinin Yapısal Analizi 1 Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar", Agora Kitaplığı, İstanbul.

Kahraman, H, Bülent. (2010b), "Türk Siyasetinin Yapısal Analizi 2 1920-1960", Agora Kitaplığı, İstanbul.

Kuru, Ahmet T. (2011), "Pasif ve Dışlayıcı Laiklik ABD, Fransa ve Türkiye", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Kuru, Ahmet T. ve Stepan, A. (2013), "Bir "İdeal Tip" ve Skala Olarak Laiklik: Türkiye, Fransa ve Senegal Karşılaştırması", Ahmet T. Kuru ve Alfred Stephan (Derleyenler), Türkiye'de Demokrasi, İslam ve Laiklik, (Çev. Hande Tatoğlu), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss. 91-114.

Mahcupyan, E. (2004), "Bizdeki Muhafazakârlık", Zaman Gazetesi, 22 Şubat 2004, http://www.zaman.com.tr/etyen-mahcupyan/bizdeki-muhafazakarlik_18419.html, ziyaret tarihi: 07 Mayıs 2014.

Önal, R. (2000), "Sempozyum Konuşması", Albaraka Türk Yayınları: Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama 17, 15-18.

Önderman, M. (2007), "Türkiye'de Devlet, Sosyal Kontrol ve Öznellik", Filiz Kitabevi, İstanbul.

Özbudun, E. and Gençkaya, Ö. F. (2009), "Democratization and The Politics of Constitution-Making in Turkey", Central European University Press, Budapest.

Özbudun, E., Hale, W. (2010), "Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı", (Çev. E. Özbudun ve K. Göksel), Doğan Kitap, İstanbul.

Pakdemirli, E. (2000). "Türkiye'de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni", Albaraka Türk Yayınları: Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama 17, 19-21.

Poulantzas, N. (2006), "Devlet, İktidar, Sosyalizm", (Çev.T.İlgaz), Epos Yayınları, Ankara.

Resmi Gazete (2003), 59. Hükümet Programı, Sayı: 25058.

Resmi Gazete (2011), 61. Hükümet Programı, Sayı: 27997.

Schmitt, C. (2010), "Parlamentar Demokrasinin Krizi", 2. Baskı, (Çev. E. Zeybekoğlu), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Stenberg, R. ve Stenberg, K. (2012), "Cognitive Psychology", Wadworth, Belmont.

Thorisdottir, H. et al. (2009), "On The Social and Psychological "Bases of İdeology and System Justification", In John T. Jost (Editor), *Social and Psychological Bases of İdeology and System Justification*, Oxford University Press, New York, pp. 3-23.

Toorn, J. et al. (2011), "More Than Fair: Outcome Dependence, System Justification and The Perceived Legitimacy of Authority Figures", *Journal of Experimental Social Psychology*, 47, 127-138.

Türk, H. B. (2012), "AKP ve Kanaat Teknisyenleri", *Birikim Dergisi*, 276, 29-37.

Türk, H.B. (2014), "Muktedir Türk Sağ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan", İletişim Yayınları, İstanbul.

Yankaya, D. (2012), "28 Şubat İslami Burjuvazinin İktidarı Yolunda Bir Milat", *Birikim Dergisi*, 278-279, 29-37.

Yavuz, H. (2003), "Islamic Political Identity in Turkey", Oxford University Press, New York.

Yavuz, H. (2004), "Türk Muhafazakârlığı; Modern ve Müslüman", Zaman Gazetesi, 10 Ocak 2004, <http://arsiv.zaman.com.tr/2004/01/10/yorumlar/yorum2.htm>, ziyaret tarihi: 07 Mayıs 2014.

Yavuz, H. (2011), "Erbakan'dan Erdoğan'a Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslam", (Çev. L. Adalı), Kitap Yayınevi, İstanbul.

Yeşilyurt, Z. (2014), "Avrupa Birliği ve AKP: Neoliberal Bir Aşk Hikayesi", S. Coşar ve G. Yücesan-Özdemir (Hazırlayanlar), *İktidarın Şiddeti AKP'li Yıllar, Neoliberalizm ve İslamcı Politikalar*, Metis Yayınları, İstanbul, ss. 229-248.

Yılmaz, B. (2014), "Siyasal İslam'dan AKP İktidarına İslamcı Burjuvazi ve Demokrasi: Eleştirel Bir Değerlendirme", S. Coşar ve G. Yücesan-Özdemir (Hazırlayanlar), *İktidarın Şiddeti AKP'li Yıllar, Neoliberalizm ve İslamcı Politikalar*, Metis Yayınları, İstanbul, ss.91-113.

Zaman (2008), "Velev ki Siyasi Simge Olsun, Başörtüsünü Yasaklamak mı Gerekir", [web:http://www.zaman.com.tr/dunya_velev-ki-siyasi-simge-olsun-basortusunu-yasaklamak-mi-gerekir_637977.html](http://www.zaman.com.tr/dunya_velev-ki-siyasi-simge-olsun-basortusunu-yasaklamak-mi-gerekir_637977.html), 23 Haziran 2014'te alınmıştır.